

Rapport 2010:88

Arkeologisk förundersökning

Fjärrvärme i det medeltida Skänninges utkant

RAÄ 5
Nunnestigen 11 och 13
Skänninge stad
Mjölby kommun
Östergötlands län

Olle Hörfors

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM
AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI

Fjärrvärme i det medeltida Skänninges utkant

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte och frågeställning	4
Undersöknings- och dokumentationsmetod.	4
Resultat och tolkning	5
Referenser	5
Tekniska uppgifter.	6

*Omslagsbild: Nunnestigen 11 (närmast i bild) och 13 en regnig oktoberdag 2010. Schakten fortfarande synliga genom lagning i asfalten.
Foto Olle Hörfors, ÖLM.*

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

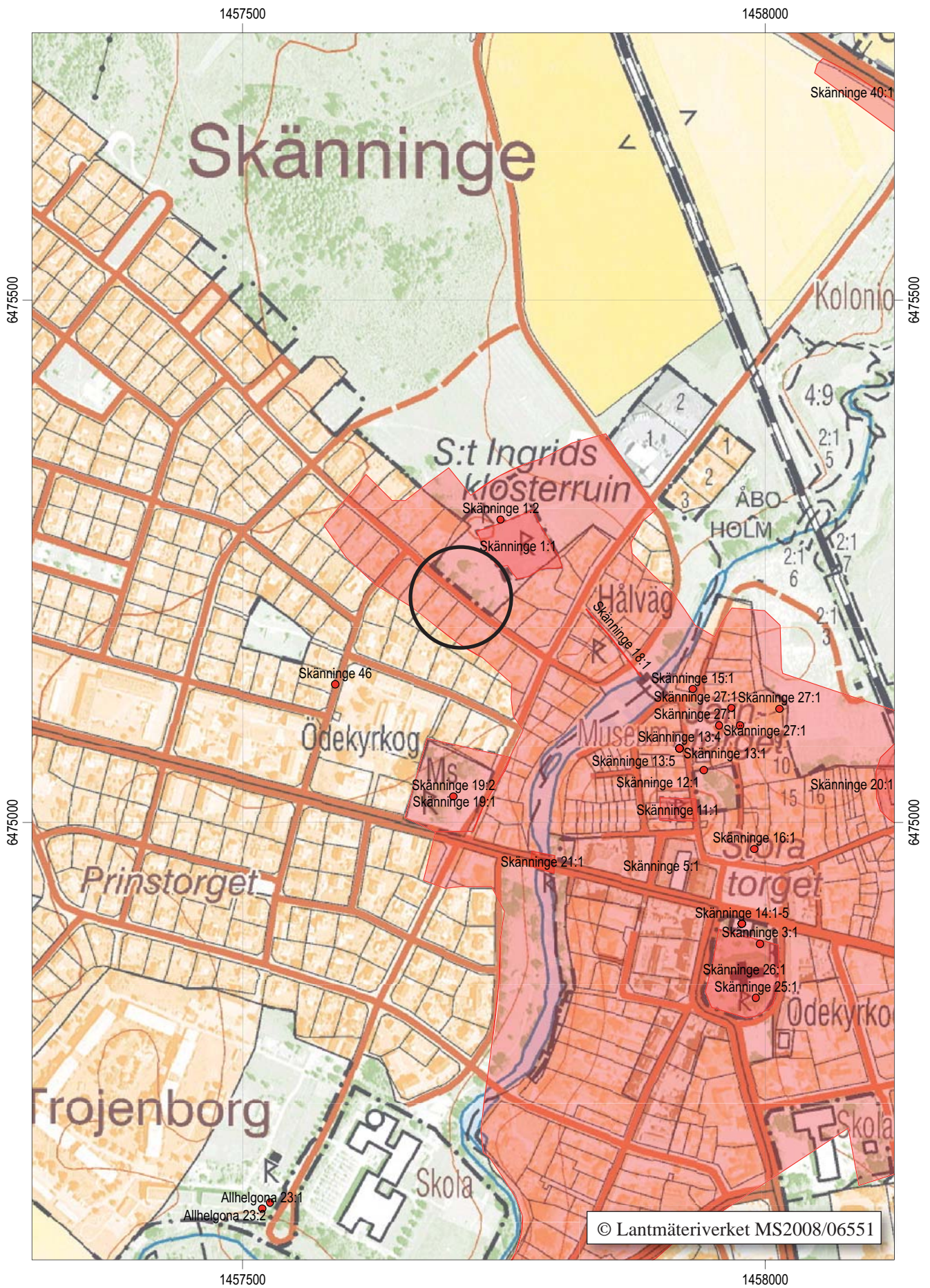
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

I samband med schaktningar för fjärrvärme utanför Nunnestigen 11 och 13 i Skänninge utförde Östergötlands länsmuseum år 2007 en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll. Området är beläget i stadens nordvästra utkant och direkt söder om S:ta Ingrids klosteruin. Schaktningarna berörde ingenting av arkeologiskt intresse.

Olle Hörfors
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 8F5b, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

I samband med schaktningar för fjärrvärme utanför Nunnestigen 11 och 13 i Skänninge utförde Östergötlands länsmuseum år 2007 en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll. Uppdragsgivare var Mjölby-Svartådalen Energi AB som också svarade för de arkeologiska kostnaderna. Projektansvarig var antikvarie Christer Carlsson, fältansvarig var antikvarie Anna Börjesson medan antikvarierna Christer Carlsson och Olle Hörfors sammanställt rapporten.

Områdesbeskrivning

Skänninge stad är belägen centralt i ett öppet jordbrukslandskap. Staden tycks ha vuxit fram successivt under 1000- och 1100-talen och omnämns första gången år 1178. Staden nådde sin höjdpunkt under senare delen av 1200-talet och 1300-talet. 1400-talet innebar en stark tillbakagång och under 1500-talet verkar Skänninge snarast haft karaktären av en förstorad bondby. Generellt är kulturlagren i Skänninge diffusa och svåra att datera. Brandlager från de stora stadsbränderna kan bara spåras fläckvis i staden. Sannolikt har bebyggelsen varit gles i förhållande till många andra medeltida städer. Detta gör att begränsningarna för den medeltida staden är osäkra. Vid undersökningar inom och i anslutning till stadsområdet har även förhistoriska lämningar påträffats vid flera tillfällen, vilket antyder en platskontinuitet från järnåldern och fram till dagens stad (Feldt 2004).

Stadens två äldsta stenkyrkor, Allhelgonakyrkan (RAÄ 11, Skänninge) och S:t Martins kyrka (ingår i RAÄ 1, Skänninge), var belägna på varsin sida om Skenaån. De dateras båda till 1100-talet. S:t Martins kyrka, väster om Skenaån, omnämns första gången i en donationshandling som upprättades senast år 1275 till förmån för ett blivande nunnekloster, S:ta Ingridis kloster (DS 885). Huruvida kyrkan revs eller om den bara anpassades till en ny funktion som klosterkyrka är oklart. Vid undersökningar 1939 påträffades tre i stort sett intakta gravar med s k Eskilstunakistor (Wallenberg 1984).

Dominikanernas systerkonvent, d v s S:ta Ingridis kloster, etablerades sannolikt på mark hörande till en tidigmedeltida stormans- eller kungsgård. Klosters verksamhet sträcker sig från 1270-talet fram till reformationen då det stängdes. I donationshandlingen var bröderna Johan och Anders Elovssons krav att systemen Ingrid under sin livstid upprättade ett kloster på platsen. Donationen skedde i närvaro av kung Valdemar (avsatt 1275). Ingrid Elofsdotter avled

1282 eller 1283. Klosteret existerade troligtvis år 1281 och anlades, med bistånd av Magnus Ladulås och biskop Henrik, vid S:t Martins kyrka väster om Skenaån (Nilsson 1879:18f, Schück 1963:5). Hur stort område som nyttjades av den förmodade stormansgården och det senare klosteret är oklart. Vid en arkeologisk undersökning i Motalagatan har även rikligt med östersjökeramik påträffats (Björkhager i manus).

Vid undersökningar i kv Nunnan har kulturlager och olika anläggningar såsom t ex en trolig källare dokumenterats (Feldt 1990 och 2005). I samband med schaktningar för fjärrvärme i Motalagatan påträffades tjocka kulturlager och avfallsgropar med bl a rikligt med östersjökeramik (Björkhager & Gustafsson 2004). I S:t Martins väg påträffades vid samma undersökning mörkfärgningar som kan vara förhistoriska.

Vid undersökningar längs Nunnestigen 2005-2006 påträffades ett stenskott stolphål, kulturlagerrester och en bassängformad nedgrävning, tolkad som spår efter odling i kv Nunnan 19. I kv Liljan 4 har ett dike påträffats under ett fett kulturlager (Feldt 2006).

Syfte och frågeställning

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att, om så var möjligt, tillse att fast fornlämning inte skulle komma till skada vid de planerade arbetena. Om fornlämningar ändå framkom avsågs dessa dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras.

Det är betydelsefullt för tolkningen av Skänninges medeltida utveckling att fastställa kulturlagrens utbredning i stadens utkanter under olika perioder av medeltiden. Någon säker begränsning av dessa lämningar har inte tidigare kunnat göras. I närheten av S:ta Ingridis kloster kan finnas lämningar som kan kopplas till klosteret eller till den stormansgård som sannolikt legat på platsen innan klosteret etableras.

Undersöknings- och dokumentationsmetod

Den antikvariska kontrollen genomfördes i samband med schaktningarna. Eventuella kulturlager planerades att undersökas för att fastställa deras karaktär och omfattning. Påträffade föremål som bedömdes vara av arkeologiskt intresse avsågs att tas tillvara. I de fall murverk skulle påträffas skulle även murbruksprover insamlas för att kunna jämföras med läns-museets referenssamling för murbruk.

Resultat och tolkning

Arbetet avsåg att ansluta fastigheterna till det befintliga fjärrvärmenätet. Vid en akut vattenläcka sommaren 2007 utanför Nunnestigen 13 konstaterades att grävningsarbetena för denna ägde rum i mark som redan var tillfullo exploaterade för diverse ledningar och att ingenting av arkeologiskt intresse fanns att observera (Carlsson 2007). Den aktuella undersökningen bekräftade detta. Ingenting av arkeologiskt intresse observerades.

Referenser

Björkhager V & Gustafsson H. 2004. Runblecket från Skänninge. *Kulten makten människan – arkeologi i Östergötland*. Östergötland 2003. Medelanden från Östergötlands länsmuseum. Ödeshög.

Björkhager V. I manus. Motalagatan- Nordanågatan m fl, Skänninge, Mjölby kommun. Arkeologisk förundersökning. Rapport. Östergötlands länsmuseum. Linköping.

Carlsson C. 2007. Tjänsteanteckning angående vid Nunnestigen 13 i Skänninge, Intill S:ta Ingridis kloster, RAÄ 1.

Feldt A-C. 1990. *Kv Nunnan 5, Skänninge, Mjölby kommun*. Arkeologisk förundersökning. Rapport. Östergötlands länsmuseum.

Feldt A-C. 2004. *Före staden. Preurbana lämningar i Skänninge*. C-uppsats. Institutionen för Arkeologi och Antik historia. Uppsala universitet.

Feldt A-C. 2005. Mellan S:ta Ingridis kloster och Motalagatan. Arkeologisk förundersökning, kv Nunnan 4, Skänninge stad, Mjölby kn, Ög. Rapportmanus. Östergötlands länsmuseum.

Feldt A-C. 2006. *Diken, stolphål och trädgårdsodling Västanå Skänninge*. Arkeologisk förundersökning. Lindbladsvägen, Nunnestigen och Ringgatan samt kv Liljan 4, kv Sångaren 5 kv Nunnan 19 och kv Kornknarren 8-9, Skänninge, Mjölby kommun. Arkeologisk förundersökning. Rapport 2006:32. Östergötlands länsmuseum.

Nilsson L. 1879. *Klosterväsendet inom Linköpings stift*. Linköping.

Schück H. 1963. Biskop Henrik i Linköping och S:t Victor i Paris. *Historiska studier tillägnade Folke Lindberg 27 augusti 1963*. Stockholm.

Wallenberg B. 1984. *Grav under runhällar i Skänninge*. Stockholm.

Figur 3. Sommaren 2007 uppstod en akut vattenläcka utanför Nunnestigen 13 (tjänsteanteckning Carlsson 2007). Endast fyllnadslager kom att beröras. Bilden togs vid detta tillfälle. I bakgrunden skyddstaket över källaren vid S:ta Ingridis kloster.

Tekniska uppgifter

Område	Nunnestigen 11 och 13
Fastighet	kv S:ta Ingrid 5 och 6
Socken	Skänninge stad
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	RAÄ 5
Ekonomiska kartans blad	085 51 (8F5b Skänninge)
Koordinater	X6475212 Y1457698
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens dnr	431-19439-07
Länsstyrelsens handläggare	Annika Toll
Beslut	2007-09-19
ÖLM dnr	487/07
Kontonr	530706
Uppdragsgivare	Mjölby-Svartådalen Energi AB
Kostnadsansvarig	Mjölby-Svartådalen Energi AB
Projektledare	Christer Carlsson
Platsansvarig	Anna Börjesson
Rapport	Olle Hörfors
Fynd	-
Foto filmnr	Digitala
Analyser	-
Grafik	Lasse Norr
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Ur allmänt kartmaterial
ISSN 1403-9273

© Lantmäteriverket MS2008/06551
Rapport 2010:88 © Östergötlands länsmuseum

I samband med schaktningar för fjärrvärme utanför Nunnestigen 11 och 13 i Skänninge utförde Östergötlands länsmuseum år 2007 en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll. Området är beläget i stadens nordvästra utkant och direkt söder om S:ta Ingrids klosterruin. Schaktningarna berörde ingenting av arkeologiskt intresse.